

УДК 343.973:343.351:343.353

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.21>

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Левченко Ю.О.,
*кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ
orcid.org/0000-0001-9351-4219*

Миронюк Т.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ
orcid.org/0002-6902-7565*

Левченко Ю.О., Миронюк Т.В. Кримінологічна характеристика привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

У статті наведено результати вивчення кримінологічної характеристики привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, дослідження яких має беззаперечне практичне значення у діяльності підрозділів Національної поліції, оскільки знання механізмів цих суспільно небезпечних діянь дає можливість вчасно виявити і припинити такий корупційний злочин, забезпечити з відшкодуванням збитків державі, запобігти вчинення такого виду кримінального правопорушення з урахуванням сучасних підходів та методів визначення суспільно-небезпечного середовища.

Охарактеризовано стан та тенденції таких кримінальних правопорушень, їх детермінанти, а також надано характеристику особи злочинця з виокремленням кримінологічних заходів запобігання.

На підставі аналізу здійснено систематизацію механізмів привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Встановлено, що до найбільш вагомих факторів детермінації належать: негативні процеси, пов'язані з урбанізацією; соціальна нерівність серед населення; висока концентрація у містах рецидивістів (поширення злочинного впливу); домінування в суспільстві установок на збагачення будь-якими шляхами. До основних детермінант, що сприяють вчиненню привласнень, розтрат майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем та мають організаційний характер, віднесено також відсутність у правоохоронців, які розкривають та розслідують такі діяння, специфічних бухгалтерських навичок та вмінь, які допомогли б виявляти та правильно кваліфікувати ці діяння.

Особам, що вчиняють привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання притаманні чітко виражена споживча орієнтація, егоїзм та невміння протистояти «ситуації спокуси».

Для підвищення ефективності запобігання кримінально-протиправним діянням, передбачених ст. 191 КК України, слід удосконалити заходи загальносоціального, спеціально-кримінологічного й індивідуального запобігання.

Ключові слова: злочинні організації, організовані групи, запобігання, корупція, кримінальні правопорушення проти власності, шахрайство, привласнення, розтрата майна, заволодіння, зловживання службовим становищем.

Levchenko Yu.O., Mironyuk T.V. Criminological characteristics of misappropriation, waste of property or taking possession of it by abuse of official position.

The article presents the results of the study of the criminological characteristics of misappropriation, waste of property or taking possession of it through abuse of official position, the study of which has an undeniable

practical significance in the activities of the National Police units, since knowledge of the mechanisms of these socially dangerous acts makes it possible to detect and stop such a corruption crime in time, to ensure compensation for damages to the state, to prevent the commission of this type of criminal offense, taking into account modern approaches and methods of determining a socially dangerous environment.

The state and trends of such criminal offenses, their determinants are characterized, as well as the description of the criminal's identity is provided, with criminological prevention measures highlighted.

On the basis of the analysis, a systematization of the mechanisms of appropriation, waste of property or taking possession of it by abuse of official position was carried out.

It was established that the most important determining factors include: negative processes associated with urbanization; social inequality among the population; high concentration of recidivists in cities (spread of criminal influence); dominance in society of attitudes to enrichment by any means. The main determinants contributing to embezzlement, waste of property or taking possession of it through abuse of official position and having an organizational nature include the lack of specific accounting skills and abilities among law enforcement officers who reveal and investigate such acts, which would help to identify and correctly qualify these deed.

Persons who embezzle, squander or abuse property have a clearly expressed consumer orientation, selfishness, and inability to resist the «situation of temptation.»

To increase the effectiveness of the prevention of criminal and illegal acts, provided for in Art. 191 of the Criminal Code of Ukraine, measures of general social, special criminological and individual prevention should be improved.

Keywords: criminal organizations, organized groups, prevention, corruption, criminal offenses against property, fraud, embezzlement, embezzlement, appropriation, abuse of office.

Вступ. Власність завжди була і залишається базовим елементом економічної підсистеми суспільства. При цьому відносини власності гармонійно вплетені у процес держаного будівництва, становлячи концентрований вираз його політичного ядра, площину інституційних взаємодій публічної влади й громадян з приводу акумулювання, розподілу, перерозподілу, привласнення матеріальних й нематеріальних благ, задоволення індивідуальних, групових, загальносоціальних потреб. Відтак, посягання на вказані відносини заподіюють істотну шкоду структурно-функціональній цілісності процесу прогресивного поступу суспільства, чинять обструктивний вплив на можливості реалізації людського потенціалу в умовах стратегічного та непорушного курсу на розбудову демократичної, соціальної й правової держави України.

Постановка проблеми. Дослідження кримінологічної характеристики привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем та основних напрямів його запобігання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми кримінологічної характеристики щодо кримінальних правопорушень проти власності були предметом праць таких вчених як В.В. Бережняка, В.В. Василевича, О.М. Джузи, А.Ф. Волобуєва, А.П. Запотоцького, М.І. Камлика, М.В. Корнієнка, О.Г. Кулика, В.В. Лисенка, О.А. Слабченка, О.В. Тихонової та ін.

Разом з тим, здобутки згаданих кримінологів, характеризуючись обґрунтованістю та значущістю для кримінологічної доктрини й практики, залишають вільні зони для наукового пошуку, зокрема, щодо надання сучасної кримінологічної характеристики привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем та розроблення на її основі ефективних заходів запобігання.

Виклад основного матеріалу. Кримінологічна характеристика є однією з центральних категорій і обов'язковим елементом будь-якого кримінологічного дослідження. Саме інформація, представлена у рамках кримінологічної характеристики злочинності, закладається в основу інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів з її запобігання [1, с. 52].

Сучасний стан криміногенної обстановки наочно засвідчує збереження високого рівня кримінальних правопорушень проти власності, що на фоні тривалої економічної рецесії, висуває перед системою протидії злочинності та суспільством в цілому якісно нові вимоги в своїй організації, трансформації та адаптації до новітніх викликів [2, с. 35]. Одне з найбільш важливих завдань у цьому процесі покладається на своєчасне та комплексне наукове супроводження функціонування спеціалізованих суб'єктів запобіжної діяльності. Чільне місце в зазначеному аспекті відводиться оптимізації кримінально-правових та кримінологічних засобів охорони власності.

Упродовж першого періоду число кримінальних правопорушень проти власності у 2014 р. зменшилося з 334821 до 311342 (–7,0%), а потім зросло до 405549 у 2016 р. (+30,3%). У другому періоді з 2017 р. почалося їх постійне і помітне зменшення, в результаті чого у 2021 р. було обліковано 158729 посягань, що в 2,6 раз менше показника 2016 р. і на 16,6% показника 2020 р. Слід зауважити, що зменшення у 2021 р. трохи уповільнилося, але залишилося значним. У 2021 р. три чверті таких посягань становили злочини (118 355; 74,6%), а решту кримінальні проступки (40374; 25,4%). Аналогічний розподіл спостерігався й у попередньому році. Частка таких діянь серед усіх кримінальних правопорушень у 2013–2016 рр. зростала з 59,4% до 68,4%, а в наступні роки постійно зменшувалася та у 2021 р. становила 49,4% [8].

Зазначені кримінально-протиправні діяння є найбільш численною групою кримінальних правопорушень серед усіх груп, виокремлених за спрямованістю, і визначально впливають на стан та динаміку загальної кількості кримінально караних деліктів у країні. Втім, на відміну від інших кримінальних правопорушень (крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства тощо) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) належить до так званих посягань без потерпілого, кількість яких залежить від активності відповідних підрозділів сектору безпеки (поліція, СБУ, ДБР тощо) щодо їх виявлення та управлінських рішень, які приймають з цього приводу керівники органів та підрозділів. Відповідно, динаміка чисельності цих діянь виглядає по-іншому, ніж деяких інших видів кримінальних правопорушень проти власності.

Так, у 2014 р. їх кількість зменшилася з 13 193 до 10397 (–21,2%), у наступні два роки також скорочувалася, але дуже незначними темпами (–1,8% та –4,2%) і в 2016 р. становила 9787. У 2017 р. число виявлених посягань цього виду збільшилося до 10756 (+9,9%), 2018 р. перебувало на цьому самому рівні (–0,4%), 2019 р. – скоротилося до 9074 (–15,3%), а у 2020 р. несподівано збільшилося на 23,0% і дорівнювало 11 160. В останньому році періоду аналізу їх кількість становила 11 092 (–0,6%), тобто майже не змінилася порівняно з попереднім роком [5, с. 92-93].

У 2014–2016 рр. частка цих діянь серед усіх посягань розглядуваної спрямованості зменшилася з 3,9% до 2,4%, а наступними роками зростала й у 2021 р. складала 7,0% [8].

Чисельність зазначених кримінальних правопорушень, вчинених у великих та особливо великих розмірах, була відносно незначною й у зв'язку з цим зазнавала суттєвих річних коливань. Кількість посягань, вчинених у великих розмірах, зменшилася у 2014–2015 рр. з 1135 до 155 (у 7,3 раза), наступного року зросла до 187 (+20,6%), у 2017–2019 рр. знову зменшилася до 110 (–41,2% порівняно з показником 2016 р.). У 2020 р. збільшилася у 2,6 раза і становила 287, а в 2021 р. дорівнювала 130, тобто знизилася у 2,2 раза. Частка таких діянь серед усіх випадків привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у 2013 р. дорівнювала 8,6%, а наступними роками становила в середньому 1,6% [8].

Динаміка посягань цього виду, вчинених в особливо великих розмірах, мала свої особливості. Після збільшення їх числа у 2014 р. з 639 до 827 (+29,4%) у наступні чотири роки відбувалося його скорочення, в результаті чого у 2018 р. було обліковано лише 250 таких фактів. У 2019–2020 рр. їх чисельність збільшилася до 336, а в 2021 р. скоротилася на 13,1% та становила 292. Частка цих кримінальних правопорушень серед усіх діянь даного виду в перші чотири роки аналізованого періоду перевищувала 4% (2014 р. – 8,0%), а в подальшому зменшилася до 2,6% [5, с. 93-94].

Характеристика розрахованих нами індексів дала змогу встановити, що максимальні параметри інтенсивності цих кримінальних правопорушень спостерігаються в місті Києві, Дніпрі, Кривому Розі, Одесі та Харкові. Однак, загалом їх географія не знає географічного обмеження і такі кримінально-протиправні діяння мають місце у всіх регіонах країни й вчиняються у будь-яку пору року у виді привласнення, розтрата майна чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, а також суспільно небезпечним наслідком – майновою шкодою, заподіяваною власникові, незаконним відчуженням його майна, – та безпосереднім або опосередкованим багатofакторним причинним зв'язком.

Типовим прикладом можна вважати випадок, що відбувся 26 лютого 2021 року – СБУ викрила керівництво одного з департаментів Запорізької міськради на розкраданні бюджетних коштів, які були виділені на благоустрій вулиць обласного центру. За попередніми оцінками, сума державних збитків становить 1,6 млн. грн. Досудове розслідування встановило, що чиновники в 2019–2020 рр. уклали кілька договорів із представниками афілійованих фірм із Запорізької та Дніпропетровської областей. Відповідно до угод на загальну суму понад 6 млн. грн. підрядники мали провести роботи із благоустрою міських вулиць, скверів і паркових зон. Оперативники спецслужби встановили, що учасни-

ки обладки значно завищили вартість придбаних матеріалів і привласнили майже 30% бюджетних коштів. У межах кримінального провадження за ст. 191 КК України тривають слідчі дії для встановлення всіх фактів правопорушення та осіб, причетних до незаконних схем [9].

У свою чергу, вчинення резонансних кримінальних правопорушень проти власності, зокрема з корупційним характером, руйнує віру громадян у наявність правопорядку в державі, формує в суспільстві враження про безкарність високопосадовців, неефективність правоохоронної та судової систем. Виявлення корупційних діянь з боку високопосадовців створює у суспільстві вкрай негативне враження про поширеність корупції в усіх сферах суспільного життя. Це серйозно шкодить іміджу державних органів України та її міжнародному іміджу, що негативно впливає на обсяг інвестицій і темпи економічного розвитку країни [4, с. 98].

У цьому контексті, варто додати, що більшість населення незадоволена діяльністю судів, органів прокуратури і, особливо, антикорупційних органів (що призводить до падіння рівня громадської дисципліни в суспільній свідомості, створює «моральні підстави» для невиконання рішень і вимог державних органів), проте, з довірою ставиться до Державної прикордонної служби, Національної гвардії України, Державної служби з надзвичайних ситуацій, тобто державних інституцій, не надієних значними владними повноваженнями стосовно громадян.

Серед причин вчинення таких кримінальних правопорушень доцільно вказати інфляцію (у 2023 р. прогнозується подальше погіршення), яка позначається на зростанні вартості енергоносіїв, збільшення виробничих витрат, значний відкладений попит населення. Очікується помітне зростання цін (тарифів) на продукти харчування, комунальні послуги, непродовольчі товари. Водночас, зростання реальної середньомісячної заробітної плати дає змогу підтримувати прийнятний рівень матеріального забезпечення більшості населення. Однак, поряд із зазначеним, детермінують їх вчинення недосконалість системи господарської діяльності, організації економічної діяльності в країні, високий рівень корупції в контролюючих органах; концентрація у містах рецидивістів (поширення злочинного впливу); домінування в суспільстві установок на збагачення будь-якими шляхами.

З огляду на це, можна виокремити умови, які сприяють вчиненню привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, які, зазвичай, створюють певну сукупність відповідно до специфіки ситуацій, зокрема:

1) стосовно привласнення, розтрати майна або заволодіння ним, що належить підприємствам, установам, організаціям, іншим колективним власникам, в більшості випадках – це недоліки в обліку матеріальних і грошових цінностей як обставини, що створюють сприятливу обстановку для злочинців і перешкоджають розкриттю їх злочинної діяльності;

2) порушення правил зберігання, перевезення і передачі матеріальних і грошових цінностей, що полегшує заволодіння ними злочинцями і ускладнює протидію;

3) недоліки інвентаризацій і ревізій, в тому числі при зміні власника, являються обставинами, що входять до числа основних умов, які створюють сприятливу ситуацію для злочинних дій;

4) недоліки в організації праці (порушення правил і порядку накладання матеріальної відповідальності на особу, відсутність належного контролю за надходженням і витратами матеріалів, виготовленої і реалізованої продукції, виконаних робіт та завищення на них розцінок тощо);

5) недоліки в підборі кадрів;

6) численні зміни в нормативно-правових актах, що врегульовують виробничу, фінансову та інші сфери діяльності підприємств, організацій, суб'єктів господарювання [7];

7) самостійну групу умов, що сприяють створенню сприятливих ситуацій для вчинення кримінально-протиправних дій передбачених ст. 191 КК України, складають недоліки в діяльності правоохоронних органів щодо їх виявлення та запобігання у майбутньому (у тому числі, відсутність у правоохоронців, які розкривають та розслідують такі діяння специфічних бухгалтерських навичок та вмінь, які допомогли б виявляти та правильно кваліфікувати ці діяння, а також виключення із переліку обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України) причин та умов вчинення кримінальних правопорушень)).

Однак, варто відмітити, що має місце певне покращання результатів діяльності органів і підрозділів Національної поліції України щодо розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. Натомість, за результатами соціологічних опитувань населення невисоко оцінює ефективність діяльності органів і підрозділів МВС та Національної поліції України. Помітна кількість опитаних вважають, що серед працівників цих органів і підрозділів поширені корупційні правопорушення. Можливо, на формування серед громадян такої думки суттєво впливають матеріали ЗМІ щодо діяльності поліції,

які здебільшого мають негативний характер. Все це не дозволяє налагодити належну взаємодію з населенням і створити сприятливі умови для виконання працівниками органів і підрозділів системи МВС покладених на них завдань. Останнім часом робота органів і підрозділів Національної поліції України серйозно ускладнюється через зростання некомплекту кадрів, зокрема, у органах досудового розслідування та превенції. Виправлення кадрової проблеми потребує, передусім, покращання фінансування Національної поліції України та її структурних підрозділів.

Щодо характеристики особи злочинця, то слід відразу зауважити, що суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, є спеціальним: а) особа, якій майно ввірене; б) особа, у якій майно перебуває у віданні; в) службова особа. У першому й другому випадку – суб'єкт привласнення та розтрати не повинен бути власником майна, але повинен бути його фактичним власником, тримати його у себе (під своїм особистим контролем) на законній підставі. Законне володіння чужим майном може ґрунтуватися на положеннях цивільно-правового договору або ж чинного законодавства, яке визначає: 1) правовий режим й порядок володіння, користування, розпорядження майном, що перебуває у спільній власності (ЦК України); 2) трудові відносини між власником та матеріально відповідальними особами, яким майно ввіряється чи перебуває в їх віданні у зв'язку з необхідністю виконання трудових обов'язків.

Серед злочинців незмінним залишається переважання чоловіків (64%). Відсоток жінок-правопорушників не збільшується. Типова характеристика осіб передбачає наявність у них певних посадових функцій, а для заняття відповідних посад вимагається і певний службовий стаж. Тому віковий склад характеризується перевагою осіб середнього віку, зокрема, як і в попередні роки, найбільш кримінально активними є особи у віці 29–39 років. Це пояснюється тим, що підприємства, установи, організації хочуть мати спеціалістами осіб молодого віку, з більш прогресивними, новачійними поглядами на управління виробництвами в умовах ринкових відносин.

Освітній рівень диференційований у залежності від масштабів і способів злочинної діяльності [3]. Проте існує стабільна тенденція щодо її підвищення. В умовах комп'ютеризації управлінських процесів вимоги до управлінського персоналу в плані освітнього рівня постійно зростають. Велика частка осіб має професійний стаж, який дозволяє довгий час привласнювати майно та грошові кошти, вдало маскуючи сліди кримінальних правопорушень шляхом підробок документів, використовуючи недоліки в діяльності контролюючих органів.

Моральна позиція осіб, що вчиняють привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем характеризується чітко вираженою споживчою орієнтацією, коли сума матеріальних благ і можливостей розглядається як єдиний критерій і зміст життєвого успіху. В той же час для них характерний пошук самовиправдання своєї злочинної діяльності. Таким особам притаманні егоїзм та невміння прогистояти «ситуації спокуси» й вони в більшому чи меншому ступені засвоюють звичку до «подвійного» життя в умовах постійної конспірації.

Особою, якій майно згідно чинного законодавства ввіряється чи передається в її відання у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором, є особа, з якою підписаний договір про повну матеріальну відповідальність та/або якій передане майно за разовою довіреністю. Інші види довіреностей, за якими майно може бути ввірене чи передане у відання, охоплюються цивільно-правовими відносинами і також створюють достатні правові підстави для законного володіння ним та, отже, можливість бути визнаним суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України. При вирішенні питання про те, чи є майно ввіреним особі або ж перебуває у його віданні, головним критерієм має слугувати добровільна та правомірна передача майна власником чи уповноваженою ним особою іншій особі, яка повинна фактично прийняти і утримувати це майно згідно умов договору або чинного законодавства [6, с. 176].

Специфіка вчинення досліджуваного кримінального правопорушення службовою особою полягає в тому, що не вимагається того, щоб майно попередньо знаходилось у винного на законній підставі. Таким чином, єдиною умовою віднесення службової особи до суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України є те, що сфера його адміністративно-господарчих, організаційно-розпорядчих, владно-представницьких службових повноважень надає можливість безпосередньо та/або опосередковано через підлеглих чи інших осіб, яким винний має право висувати обов'язкові до виконання вимоги, в тому числі незалежно від службової підпорядкованості, відчужувати майно – обертати на свою користь чи користь інших осіб або іншим чином вирішувати його юридичну долю. Поряд з цим, службова особа, яка має належний комплекс означених вище повноважень, лише в тому випадку може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України,

якщо привласнення, розтрата чи інше заволодіння чужим майном здійснюється шляхом використання вказаних повноважень всупереч інтересам служби, тобто зловживаючи ними.

Крім цього, звернемо увагу, що цей кримінально-правовий делікт може бути вчинений виключно з прямим умислом. Його інтелектуальні ознаки виражені: а) усвідомленням тієї обставини, що майно є для винного юридично чужим; б) усвідомленням мети його тимчасового перебування у законному володінні винного; в) усвідомленням того, що привласнення чи розтрата не відповідають волі власника; г) усвідомленням протиправності своїх діянь; д) усвідомленням факту зловживання службовим становищем (при вчиненні досліджуваного кримінального правопорушення службовою особою); е) усвідомленням спільності дій співучасників (при вчиненні кримінального правопорушення у співучасті) та/або великі чи особливо великі розміри шкоди при її заподіяння; є) передбаченням можливості настання суспільно небезпечних наслідків. Вольовий момент умислу виражається в тому, що винний: а) бажає здійснити відчуження майна з фондів власника на свою користь чи користь інших осіб; б) бажає зробити це остаточно [10, с. 12].

На відміну від шахрайства умисел на незаконне заволодіння майном у винного при вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, виникає під час законного володіння, тобто після передачі власником чи уповноваженою ним особою майна у відання винного чи ввірення.

Підкреслимо, що факультативними ознаками суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України є корисливий мотив та корислива мета (мета отримання майнової вигоди).

З-поміж інших, окремо слід зауважити на недоліки у конструюванні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, а також труднощах його кваліфікації. Окремо варто звернути увагу на те, що в диспозиціях цієї статті законодавцем використовуються категорії, які не є усталеними та чітко інтерпретованими в юридичній науці (відання майном, ввірення майна) [10, с. 7-8]. У зв'язку з цим цілком логічним видаються результати приведеного нами опитування серед слідчих Національної поліції, близько 30 % з яких вважають конструкцію юридичного складу вказаного кримінального правопорушення в тій чи іншій мірі неефективною, що ускладнює процес кваліфікації, притягнення винних до кримінальної відповідальності. Крім того, аналіз особливостей складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України, дає підстави для наукової дискусії щодо визначення моменту закінчення кримінального правопорушення, характеристики його стадій, відмежування від суміжних складів тощо.

Висновки. Криминологічна характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем характеризується тим, що такі кримінальні правопорушення є найбільш численною групою серед усіх, і визначально впливають на стан та динаміку загальної кількості кримінально караних деліктів у країні. Втім, на відміну від інших (крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства тощо) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України) належить до так званих посягань без потерпілого, кількість яких залежить від активності відповідних підрозділів сектору безпеки щодо їх запобігання, виявлення та припинення.

Дослідження детермінант розгляданих злочинних діянь дає змогу стверджувати, що у своїй основній масі вони аналогічні детермінантам, притаманним іншим корупційним кримінальним правопорушенням, однак мають свої особливості, що визначаються належністю цих діянь до кримінальних правопорушень проти власності і найбільше проявляються у організаційно-правових чинниках обумовлених, зокрема, недоліками стосовно обліку та аудиту матеріальних цінностей. Причини кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України – це ті негативні процеси і явища, що породжують вищевказані злочинні діяння як свій безпосередній наслідок. Що стосується умов вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, то вони безпосередньо не породжують даний вид злочинності, але сприяють настанню суспільно-небезпечних наслідків, відкриваючи шлях для дії причин.

Ефективне запобігання таким кримінально-протиправним діянням, насамперед, полягає у підвищенні ефективності загальносоціального, спеціально-криминологічного й індивідуального запобігання. До найбільш ефективних заходів підвищення ефективності запобігання слід зарахувати покращення економічної ситуації та діяльності правоохоронних органів щодо виявлення таких кримінальних правопорушень. У цьому сенсі не остання роль відводиться підвищенню загальної якості планування та програмування заходів із запобігання корисливій злочинності по всій території України.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: підручник / за заг. ред. В.В. Чернея та О.М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
2. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.
3. Джужа О.М. Злочинець або особа, яка вчинила злочин (порівняльний аналіз). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2 (91). С. 15–21.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 1 Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: «Ін Юре», 2007. 424 с.
5. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції. 2021 рік : монографія / авт. кол.: М.Г. Вербенський, О.Г. Кулик, І.В. Наумова та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М.Г. Вербенського. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 340 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
7. Петришина А.Ю. Визначення окремих причин та умов, що детермінують привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020 № 48. Т. 2. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.48-2.19>.
8. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
9. СБУ викрила посадовців Запорізької міськради на привласненні 1,6 мільйона бюджетних гривень. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-posadovtsiv-zaporizkoi-miskrady-na-pryvlasnenni-16-miliona-biudzhethnykh-hryven>.
10. Слабченко О.А. Кримінально-правова характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: автореф дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ. 2014. 22 с.